

دانشگاه پیام نور

مطالعه تطبیقی نظام‌های آموزش از دور

(رشته علوم تربیتی)

دکتر مهران فرج‌اللهی دکتر محمدرضا سرمدی مژگان حیدری

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتاب‌های دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف یک درس در یک یا چند رشته دانشگاهی، به صورت کتاب درسی، متن آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک درسی چاپ می‌شوند.

کتاب درسی ثمره کوشش‌های علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصل‌های مصوب تهیه و پس از داوری علمی، طراحی آموزشی، و ویرایش علمی در گروه‌های علمی و آموزشی، به چاپ می‌رسد. پس از چاپ ویرایش اول اثر، با نظرخواهی‌ها و داوری علمی مجدد و با دریافت نظرهای اصلاحی و متناسب با پیشرفت علوم و فناوری، صاحب اثر در کتاب تجدیدنظر می‌کند و ویرایش جدید کتاب با اعمال ویرایش زبانی و صوری جدید چاپ می‌شود.

متن آزمایشگاهی (م) راهنمایی است که دانشجویان با استفاده از آن و کمک استاد، کارهای عملی و آزمایشگاهی را انجام می‌دهند.

کتاب‌های فرادرسی (ف) و **کمک درسی** (ک) به منظور غنی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه و بر روی لوح فشرده تکثیر می‌شوند و یا در وبگاه دانشگاه قرار می‌گیرند.

مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

فهرست

سیزده

پیشگفتار

فصل اول: آموزش عالی در ایران با تمرکز بر آموزش باز و از راه دور

- ۱ هدف کلی
- ۱ هدفهای آموزشی - رفتاری
- ۲ خلاصه تاریخیچه تحولات آموزش عالی ایران
- ۲ مقدمه
- ۳ نقش یونسکو و دیگر سازمان‌های بین‌المللی در گسترش برنامه‌ریزی آموزشی
- ۴ تاریخیچه برنامه‌ریزی آموزشی در ایران
- ۵ برنامه‌ریزی به منظور توسعه اقتصادی - اجتماعی در ایران
- ۵ برنامه‌ریزی آموزشی در قالب برنامه اول عمرانی (۱۳۳۴-۱۳۲۷)
- ۶ برنامه‌ریزی آموزشی در طول برنامه دوم عمرانی (۱۳۴۱-۱۳۳۴)
- ۶ برنامه‌ریزی آموزشی در طول برنامه سوم عمرانی (۱۳۴۶-۱۳۴۱)
- ۸ برنامه‌ریزی آموزشی در طول برنامه چهارم عمرانی (۱۳۵۱-۱۳۴۶)
- ۹ برنامه‌ریزی آموزشی در طول برنامه پنجم عمرانی (۱۳۵۶-۱۳۵۱)
- ۹ برنامه‌ریزی آموزشی در قالب برنامه ششم عمرانی کشور
- ۱۰ برنامه‌ریزی آموزشی در قالب برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
- ۱۰ برنامه‌ریزی آموزشی در قالب برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۳-۱۳۶۸)
- ۱۱ برنامه‌ریزی آموزشی در قالب برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۸-۱۳۷۴)
- ۱۲ برنامه‌ریزی آموزش عالی دولتی در ایران
- ۱۲ دوره پیش از انقلاب
- ۱۴ دوره پس از انقلاب
- ۱۶ ارکان نظام آموزش عالی ایران
- ۱۹ دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی
- ۲۱ - جریان‌های متنوع در آموزش عالی ایران
- ۲۲ ۱. بخش دولتی
- ۲۲ ۲. بخش غیر دولتی
- ۲۳

۲۴	۳. بخش غیرحضوری (آموزش از راه دور)
۲۵	گزینش دانشجو
۲۶	دوره‌های تحصیلی
۲۷	برنامه‌ریزی درسی
۲۸	هیئت علمی
۳۰	جایگاه آموزش عالی دولتی غیرپزشکی در کل آموزش عالی
۳۱	آموزش باز و از راه دور در ایران - ضرورت‌های ایجاد
۳۳	آموزش باز و از راه دور در ایران
۳۳	• دانشگاه ابوریحان بیرونی
۳۵	• دانشگاه آزاد ایران
۳۷	• دانشگاه پیام‌نور
۳۸	نظام آموزش باز و از راه دور
۳۹	روش ارائه آموزش
۴۰	روش سنجش و ارزیابی
۴۰	برنامه برون مرزی
۴۱	عضویت دانشگاه
۴۲	آمار پذیرفته‌شدگان نهایی دانشگاه پیام‌نور
۴۳	دستاوردهای آموزش عالی در ایران
۴۶	پیشنهادهای و نتیجه‌گیری

۴۹	فصل دوم: آموزش عالی و آموزش از راه دور در کشورهای اروپای غربی
۴۹	هدف کلی
۴۹	هدفهای آموزشی - رفتاری
۵۰	مقدمه
۶۴	پرتغال
۶۵	ملاحظات جغرافیایی
۶۶	ملاحظات سیاسی
۶۶	ملاحظات اقتصادی
۶۷	ملاحظات علمی
۶۸	جمعیت، زبان، مذهب و اشتغال
۶۸	سیاست‌های آموزشی
۶۹	آموزش عالی در پرتغال
۷۰	آموزش عالی دولتی
۷۱	آموزش عالی خصوصی و تعاونی
۷۱	آموزش عالی وابسته به سایر وزارتخانه‌ها
۷۱	سال تحصیلی و مقاطع آموزشی
۷۲	دوره‌های آموزشی
۷۳	پذیرش تحصیلی
۷۴	معیارهای اصلی پذیرش در دانشگاه‌ها
۷۴	پذیرش دانشجویان خارجی
۷۴	ارزیابی مدارک تحصیلی دانشجویان بومی و غیربومی
۷۵	اصلاحات جاری آموزشی

۷۵	همکاری‌های آموزشی
۷۶	مدیریت آموزش عالی
۷۷	آموزش از راه دور در پرتغال
۷۷	مؤسسات دولتی آموزش از راه دور
۷۷	مؤسسات خصوصی آموزش از راه دور
۷۸	دانشگاه باز
۷۸	دوره‌های آموزش از راه دور دانشگاهی
۷۸	انگلستان (United Kingdom)
۷۹	سیستم آموزشی
۸۳	آموزش از راه دور چیست و متولی آن در انگلستان کیست؟
۸۸	رویکردهای کشور به تضمین کیفیت در کل و آموزش از راه دور به‌طور خاص
۹۱	رویکرد تضمین کیفیت در آموزش از راه دور
۹۳	تضمین کیفیت و صادرات و واردات در آموزش عالی

۹۵	فصل سوم: آموزش عالی و آموزش از راه دور در کشورهای اروپای شرقی
۹۵	هدف کلی
۹۵	هدفهای آموزشی - رفتاری
۹۶	مقدمه
۹۸	بررسی موقعیت اقتصادی کشورهای اروپای شرقی بعد از سال ۱۹۹۰
	بررسی تغییرات شرایط اقتصادی و سیاسی و توسعه امور آموزشی در اروپای شرقی و مرکزی
۱۰۰	در دهه ۱۹۹۰
۱۰۱	پیشرفت‌های اخیر در اروپای شرقی
۱۰۲	متن و حوزه کلی عملیات
۱۰۳	یک روش قدیمی دو سویه: آموزش مکاتبه‌ای
۱۰۴	واکنش‌های کلی منطقه
۱۰۵	مجارستان
۱۰۶	آموزش عالی در مجارستان
۱۰۷	سیستم اعتبارگذاری مدارک در آموزش عالی مجارستان
۱۰۷	گسترش آموزش از راه دور در مجارستان
۱۰۷	ساختار اصلی برای آموزش از راه دور
۱۰۸	مشکلات و تجربیات حاصل از تکمیل طرح اجرایی
۱۰۹	طرح همکاری بین چندین کشور
۱۱۱	برنامه‌های ملی در چارچوب پروژه مجارستان
۱۱۲	بررسی وضعیت آموزش غیر رسمی و مادام‌العمر در مجارستان
۱۱۴	ارزیابی سیاست‌گذاری ملی و عملی آموزش غیر رسمی در مجارستان
۱۱۵	بررسی سرمایه‌گذاری در بخش آموزش غیر رسمی
۱۱۷	گسترش آموزش عالی و کمک‌های غربی
۱۱۹	گسترش آموزش از راه دور: آیا می‌توان از تکنولوژی جدیدی استفاده کرد؟
۱۱۹	مشارکت در روش‌های آموزش قدیمی
۱۲۱	سیاست‌گذاری‌های ملی برای پرورش یادگیری الکترونیکی در مجارستان
۱۲۲	نقش کاربر محوری در راهبردهای ملی برای پرورش یادگیری الکترونیکی
۱۲۲	دوره‌های تکمیل جاری یادگیری الکترونیکی

۱۲۳	نقش سنتی آموزش از راه دور در مجارستان
۱۲۳	تربیت مربی برای مراکز آموزش از راه دور در مجارستان
۱۲۴	توسعه طرح آموزش از راه دور ، پیشنهادات و موانع موجود
۱۲۵	نتیجه‌گیری

فصل چهارم: آموزش عالی و آموزش از راه دور در آمریکای لاتین

۱۲۷	هدف کلی
۱۲۷	هدفهای آموزشی- رفتاری
۱۲۸	آموزش از راه دور در آمریکای لاتین: سیر رشد و تکامل
۱۲۹	آموزش از راه دور در آمریکای لاتین
۱۳۰	دیدگاه تاریخی به آموزش از راه دور
۱۳۰	مرحله اول: آموزش پایه‌ای بزرگسالان (۶۶-۱۹۴۶)
۱۳۱	مرحله دوم: عصر آموزش از راه دور ۹۰
۱۳۲	مرحله سوم: آموزش از راه دور تحریری (واحدی) ۵۷ (۸۹-۱۹۷۷)
۱۳۳	مرحله چهارم: ظهور سیستم‌های یادگیری تعاملی آزاد (۱۹۹۰- تا به حال)
۱۳۴	چشم‌انداز فعلی
۱۳۶	یادگیری از راه دور مشترک در مدارس
۱۳۷	تعریف الگوی جدید آموزشی
۱۳۷	روش‌های نوین
۱۳۷	بسته‌های تحریری غنی‌شده
۱۳۸	سخنرانی از راه دور
۱۳۸	مولتی مدیا(چند رسانه‌ای) ویژه
۱۳۹	آموزش آنلاین
۱۴۰	اصول جدید
۱۴۰	تعامل و ارتباط متقابل
۱۴۰	یادگیری فرایند محور
۱۴۱	جهانی‌سازی
۱۴۱	وب سایت‌های اطلاعاتی
۱۴۲	محیط‌های مجازی مشترک
۱۴۳	آژانس‌های همکاری
۱۴۵	مکزیک
۱۴۵	آموزش از راه دور در کشور مکزیک
۱۴۶	جمعیت‌شناسی کشور مکزیک
۱۴۶	آموزش پایه
۱۴۷	تلسکاندریا
۱۴۷	آموزش دانشگاهی
۱۴۸	برزیل و آموزش از راه دور
۱۴۸	ملاحظات سیاسی
۱۴۹	ارتباطات
۱۴۹	نظام آموزشی در برزیل
۱۵۱	سیاست‌های آموزشی
۱۵۲	چالش‌های آموزشی

۱۵۳	ساختار آموزشی
۱۵۴	آموزش عالی
۱۵۴	۱. ساختار آموزشی
۱۵۵	۲. مؤسسات اصلی آموزش عالی
۱۵۵	۳. دانشگاه‌های باز
۱۵۶	قوانین آموزشی در کشور برزیل
۱۵۷	مقاطع آموزشی
۱۵۷	پژوهش و تحقیقات
۱۵۸	روندهای جاری پژوهشی حوزه آموزش
۱۵۸	وضعیت فناوری اطلاعات
۱۵۹	آموزش از راه دور

۱۶۳	فصل پنجم: آموزش عالی و آموزش باز و از راه دور در کشورهای آسیایی
۱۶۳	هدف کلی
۱۶۳	هدفهای آموزشی - رفتاری
۱۶۴	چین
۱۶۵	تاریخچه آموزش از راه دور در چین
۱۶۸	مروری بر آموزش باز و از راه دور در آموزش عالی چین
۱۷۴	سیستم آموزش ماهواره‌ای
۱۷۴	آموزش از راه دور مدرن چین
۱۷۶	انتقال اطلاعات
۱۷۷	هدفهای آموزش الکترونیکی در چین
۱۷۷	ضرورت استفاده از آموزش الکترونیکی در چین
۱۷۸	نقاط عطف آموزش از راه دور در چین
۱۷۸	موضوعات حساس و اصلی برای آموزش عالی از راه دور چین در آینده
۱۸۲	هندوستان
۱۸۲	چشم‌انداز سیاسی - جغرافیایی
۱۸۳	چشم‌انداز اقتصادی
۱۸۴	چشم‌انداز علمی
۱۸۵	سیاست‌ها و نظام آموزشی در کشور هند
۱۸۷	ساختار نظام آموزشی
۱۸۸	ساختار آموزش پس از استقلال
۱۸۹	آموزش پایه
۱۸۹	زبان آموزشی
۱۸۹	آموزش زبان هندی
۱۸۹	آموزش زبان انگلیسی
۱۹۰	تعداد روزهای درسی
۱۹۰	آموزش عالی
۱۹۲	مقاطع تحصیلی آموزش عالی
۱۹۲	نهادهای آموزش عالی
۱۹۳	وضعیت آموزش عالی
۱۹۵	بازنگری ساختار آموزش عالی

۱۹۵	الف) توسعه کیفی
۱۹۷	ب) توسعه کمی فضای آموزش عالی
۱۹۷	جایگاه نظام آموزش عالی
۱۹۹	نظام برنامه‌ریزی آموزش عالی
۲۰۱	آموزش از راه دور
۲۰۳	سیاست‌های آموزشی
۲۰۳	ارزیابی نیازهای نیروی انسانی
۲۰۳	استانداردسازی دوره‌های آموزشی
۲۰۴	تدوین برنامه‌های درسی مبتنی بر نیازهای روز
۲۰۴	به‌کارگیری بهینه فناوری آموزشی
۲۰۴	توسعه نیروی انسانی کارآمد از طریق آموزش از راه دور
۲۰۵	آموزش از راه دور : چگونگی موقعیت و پیشرفت
۲۰۸	بودجه و ساختار سازمان در آموزش از راه دور
۲۰۹	ماهیت دانشجو و برآورد هزینه‌های آنها
۲۱۱	سیستم‌های حمایت و آموزش
۲۱۳	تضمین کیفیت و شبکه‌سازی
۲۱۴	امکانات همگرایی
۲۱۷	هنگ‌کنگ
۲۱۷	چشم‌انداز سیستم آموزشی هنگ‌کنگ
۲۱۷	بازسازی بعد از جنگ جهانی دوم
۲۲۰	توسعه بخش دولتی در آموزش عالی
۲۱۹	ویژگی‌های ارائه آموزش
۲۲۰	مسئله دوره‌های برون مرزی
۲۲۳	استرالیا
۲۲۴	سیستم آموزش و پرورش
۲۲۵	آموزش از راه دور
۲۳۰	اصلاحات داوکینز
۲۳۳	مراکز آموزش از راه دور
۲۳۶	آژانس (نماینده‌گی) یادگیری باز
۲۳۸	کیفیت و فناوری اطلاعات
۲۳۹	ارائه انعطاف‌پذیر
۲۴۳	رویکرد نسبت به تضمین کیفیت
۲۴۵	رویکرد نسبت به تضمین کیفیت در یادگیری از راه دور
۲۴۶	موقعیت استرالیا در تجارت خدمات آموزشی
۲۴۷	نتیجه‌گیری
۲۴۹	فصل ششم: هزینه‌های آموزش از راه دور
۲۴۹	هدف کلی
۲۴۹	هدفهای آموزشی - رفتاری
۲۵۰	مقدمه
۲۵۰	ضوابط هزینه‌گذاری
۲۵۱	هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم

۲۵۱	تقسیم هزینه‌های غیرمستقیم
۲۵۲	هزینه‌های ثابت
۲۵۲	هزینه‌های متغیر
۲۵۳	عوامل سالیانه
۲۵۴	واحدهای دوره و یادگیرنده
۲۵۴	توابع هزینه
۲۵۵	هزینه‌های مواد چاپی: مرحله چاپ
۲۵۵	یک چارچوب برای تحلیل هزینه‌های درآمد
۲۵۶	هزینه مستقیم، هزینه‌های غیرمستقیم و هزینه‌های اضافی
۲۵۷	هزینه‌های ثابت، هزینه‌های متغیر و هزینه‌های نیمه‌متغیر
۲۶۰	محرك‌های هزینه
۲۶۱	هزینه‌های متغیر، خطی بودن و صرفه‌جویی‌های مقیاس
۲۶۲	هزینه‌های کمیسیون‌شده و مدیریت‌شده
۲۶۲	خلاصه
۲۶۳	هزینه‌ها و هزینه‌گذاری در آموزش باز و از راه دور
۲۶۳	مسائل مربوط به هزینه‌های آموزش از راه دور
۲۶۶	چارچوب برای هزینه‌گذاری
۲۶۷	هزینه آموزش باز و از راه دور چقدر است؟
۲۶۷	اصطلاحات هزینه در این دو روش آموزشی
۲۶۹	هزینه‌های مؤسسه‌ای
۲۷۱	میزان فارغ‌التحصیلی
۲۷۶	هزینه‌های نسبی
۲۷۸	هزینه‌های رسانه‌ای
۲۷۸	مواد چاپی
۲۸۰	تلویزیون/سمعی - بصری سخنرانی/ تلویزیون مدار بسته/ فیلم
۲۸۳	رادیو و نوارهای سمعی و بصری
۲۸۴	آموزش مبتنی بر کامپیوتر
۲۸۵	هزینه‌های سرمایه
۲۸۶	هزینه جایگزین جاری از اقلام سرمایه
۲۸۷	مشکلات عرضه مشترک
۲۸۹	هزینه‌های کارکرد ساختمان‌ها / تجهیزات
۲۸۹	مفهوم هزینه فرصت
۲۸۹	هزینه فرصت آموزش از راه دور
۲۹۱	مفهوم هزینه فرصت
۲۹۲	فرصت در مؤسسه آموزش از راه دور
۲۹۴	هزینه فرصت بر حسب یادگیرنده / والدین
۲۹۶	هزینه‌های فرصت بر حسب معلم
۲۹۹	هزینه‌های یادگیری برخط
۳۰۰	هزینه‌های تولید مواد یادگیری برخط
۳۰۰	هزینه‌های انتقال الکترونیکی
۳۰۴	هزینه‌های اجرا یا مدیریت الکترونیکی
۳۰۶	هزینه‌های درگیر در تولید و آموزش دوره‌های بر خط

۳۰۷	اقدام تعیین‌کننده هزینه‌ها
۳۰۷	هزینه‌های خاص فناوری
۳۰۹	هزینه‌های توسعه اساتید
۳۰۹	هزینه‌های حمایت از کارکنان
۳۱۰	هزینه‌های پنهان
۳۱۰	هزینه‌های راه‌اندازی دوره‌های برخط
۳۱۱	راه‌کارهایی در مورد هزینه‌های آموزش برخط
۳۱۲	روش‌های تشویق و پاداش اساتید برای دوره‌های برخط
۳۱۲	هزینه‌گذاری یادگیری برخط
۳۱۵	نمونه‌ای از هزینه‌های دانشگاه مارشال
۳۱۶	مقایسه هزینه‌های آموزش الکترونیکی با سایر اشکال آموزش
۳۱۶	مقایسه هزینه‌های آموزش الکترونیکی با هزینه‌های آموزش چهره‌به‌چهره
۳۱۸	مقایسه هزینه‌های آموزش الکترونیکی با هزینه‌های سایر شکل‌های آموزش از راه دور
۳۲۱	اثربخشی هزینه
۳۲۴	مقایسه تامین بودجه و هزینه‌ها در چند کشور
۳۲۴	برزیل تامین بودجه و هزینه‌ها
۳۲۵	بورکینافاسو
۳۲۶	شیلی
۳۲۶	چین
۳۲۷	هندوستان
۳۲۷	مغولستان
۳۲۸	نیجریه
۳۲۹	رادیوی تعاملی برای حمایت از معلمان زبان به عنوان زبان دوم آفریقای جنوبی
۳۲۹	مسیرهای جدید برای درجات تحصیلی تربیت معلم، آفریقای جنوبی
۳۳۱	کتابنامه
۳۳۶	واژه‌نامه

پیشگفتار

در چند دهه اخیر آموزش باز و از دور با توجه به پیشرفت فناوری، رشد جمعیتی و گسترش علوم در کشورهای مختلف جهان از جمله کشورمان ایران توسعه کمی و کیفی زیادی داشته است. کشورهای مختلف با توجه به وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی در این خصوص تجربه‌های متفاوتی داشته‌اند. آموزش عالی ایران نیز به اهمیت و ضرورت استفاده از این نوع آموزش برای جبران کاستی‌های آموزش سنتی پی برده است خصوصاً در چند سال اخیر توجه خاص به این نوع آموزش شده است.

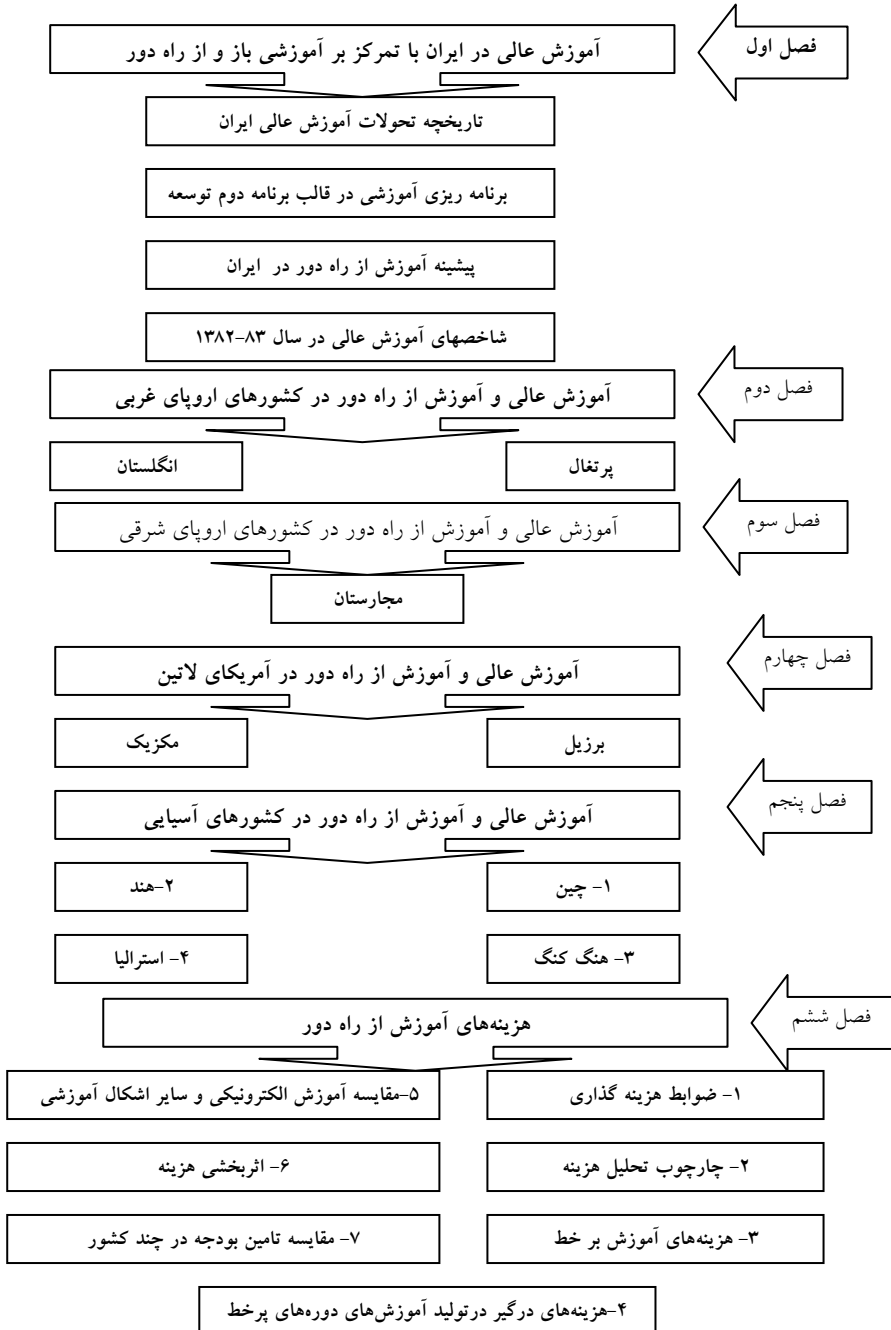
ضرورت استفاده از این روش آموزش نوین، دانشگاه پیام‌نور را که متولی آموزش باز و از راه دور در ایران است را بر آن داشت که دوره دکترا تحت عنوان برنامه‌ریزی آموزش باز و از راه دور را طراحی و اجرا نماید. با عنایت به تجربه چندین سال خدمت در دانشگاه‌های کشور و خصوصاً دانشگاه پیام‌نور ارائه دروس مطالعه تطبیقی نظام‌های آموزش باز و از راه دور و مدیریت این نظام نوین آموزش بر عهده پدیدآورندگان این اثر گذاشته شد. ضرورت و اهمیت این نظام آموزش مورد توجه بسیاری از دانش‌پژوهان قرار گرفته است و از این رو یکی از شاخصه‌های متقاضیان ادامه تحصیل در این رشته و مقطع خاص تنوع پایه آموزش و پژوهش آنهاست و لذا بین آنها دانش‌آموختگان از گروه‌های مختلف آموزش از جمله پزشکی، پیراپزشکی، فنی‌مهندسی، کشاورزی و علوم انسانی به فراوانی یافت می‌شود و این امر به غنا بخشیدن به کلاس‌ها کمک فراوانی نموده و از طرفی انگیزه مضاعفی در تألیف این کتاب برای پدید آورندگان ایجاد نموده است. جا دارد از دانشجویان عزیز خانم‌ها خشنودی‌فر، دانشور، ذوالفقاری، زاهدی، ساسانی، ظریف صناعی، پهلوانی‌نژاد، علوی، علی‌نژاد، عمرانی ساروی، حقیقی و آقایان عبدالهی و یزدانی که انجام این مهم پدیدآورندگان این اثر را یاری داده‌اند سپاسگزاری نمایم.

بدیهی است پویایی آموزش و خصوصاً در نظام آموزش باز و از راه دور بهینه نمودن این نظام‌های آموزش را الزامی می‌کند و لذا بازنگری در این کتاب امری ضروری می‌باشد و مطمئناً این موضوع مد نظر پدیدآورندگان این کتاب نیز می‌باشد که با لطف الهی سعی در به روز کردن مطالب آن در مقاطع زمانی مناسب خواهد شد.

دکتر مهران فرح‌اللهی

دکتر محمدرضا سرمدی

چارچوب کلی کتاب

فصل اول

آموزش عالی در ایران با تمرکز بر آموزش باز و از راه دور

هدف کلی

آشنایی با روند کلی تحولات آموزش عالی در ایران از گذشته تاکنون

هدف‌های آموزشی- رفتاری

- نقش یونسکو را در پیشرفت برنامه‌ریزی آموزشی کشورهای در حال توسعه بنویسید.
- تاریخچه برنامه‌ریزی آموزشی در ایران را بشناسید.
- برنامه‌ریزی آموزشی در ایران را در قالب برنامه‌های عمرانی شش‌گانه شرح دهید.
- برنامه‌ریزی آموزشی در قالب برنامه‌های اول و دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران را بیان کنید.
- برنامه‌ریزی آموزش عالی دولتی در ایران را قبل و بعد انقلاب تفسیر کنید.
- ارکان نظام آموزش عالی ایران را نام برده و اهم وظایف آنها را بنویسید.
- در خصوص مراکز آموزشی فعال در نظام آموزش عالی ایران را شرح دهید.
- گزینش دانشجو در بخش دولتی و غیردولتی را شرح دهید.
- دوره‌های تحصیلی در ایران را بشناسید.
- جایگاه آموزش عالی دولتی غیرپزشکی را در کل آموزش عالی ایران بشناسید.
- پیشینه آموزش باز و از راه دور در ایران را بدانید.

خلاصه تاریخچه تحولات آموزش عالی ایران

آموزش عالی در فرهنگ و تمدن پویای ایرانی و اسلامی از قدمت و غنای شایسته‌ای برخوردار است. با شروع عصر رنسانس و پیشرفت‌های علمی و صنعتی در کشورهای غربی، در کشور ما نیز عناصری از آموزش عالی مبتنی بر الگوی اروپای غربی ایجاد شد. اولین بار امیرکبیر علاوه بر اعزام دانشجو به خارج، برای تأسیس دارالفنون اقدام کرد. دانشگاه تهران و تعدادی از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بعد از تأسیس دارالفنون شکل گرفتند. با تصویب قانون اجازه تأسیس دانشگاه در تهران در سال ۱۳۱۳ هجری شمسی، دانشگاه تهران به‌عنوان مرکز ثقل آموزش عالی ایران شناخته شد.

با تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی در بهمن ماه ۱۳۴۶ و متعاقب آن تشکیل «شورای مرکزی آموزش» در سال ۱۳۴۸، نخستین گام در جهت تمرکز، تجدید سازمان و اعمال یک نظارت مرکزی بر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برداشته شد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در اردیبهشت ماه ۱۳۵۹ لایحه قانونی تشکیل شورای عالی فرهنگ و آموزش عالی به تصویب شورای انقلاب رسید و به دنبال آن به‌منظور ایجاد تحولی اساسی در دانشگاه‌ها و به درخواست دانشجویان مسلمان و انقلابی ستادی با عنوان ستاد انقلاب فرهنگی با فرمان رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) تشکیل شد که این ستاد بزرگ‌ترین نقش را در سیاست‌گذاری فرهنگی و آموزشی کشور به عهده گرفت.

در مرداد ماه ۱۳۶۴ با تصویب «تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی»، کلیه اختیارات، وظایف و مسئولیت وزارت فرهنگ و آموزش عالی در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۳ به‌منظور انسجام بخشیدن به امور اجرایی و سیاست‌گذاری نظام علمی کشور، به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تغییر نام داد و وظایف برنامه‌ریزی، حمایت و پشتیبانی، ارزیابی و نظارت، بررسی و تدوین سیاست‌ها و اولویت‌های راهبردی در حوزه‌های تحقیقات و فناوری به وظایف وزارتخانه مذکور افزوده شد.

مقدمه

اهمیت اساسی سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی به‌عنوان عامل مهم توسعه اقتصادی از دهه ۱۹۶۰ توسط بانک جهانی پذیرفته شده است و از آن به بعد، کشورهای توسعه‌یافته

و با کمی تأخیر و کشورهای در حال توسعه به برنامه‌ریزی و تقویت این نهاد تولیدی همت گماشته‌اند. اکنون دیگر امر پذیرفته شده است که آموزش نه تنها یکی از حقوق اولیه و اصلی انسانی است، بلکه جزء اصلی توسعه اقتصادی و اجتماعی نیز هست و چنانچه برنامه‌ریزی آن به شایستگی انجام شود، می‌تواند در حوزه‌های مختلف حیات اجتماعی راه‌گشا باشد. از جمله بازده اقتصادی زیادی به‌ویژه در کشورهای فقیر داشته باشد.

در شرایط فعلی جهان بسیاری از کشورهای توسعه یافته به‌ویژه کشورهای عضو بازار مشترک اروپا بر تقویت و حمایت و سرمایه‌گذاری از سوی دولت اصرار می‌ورزند و برای بخش آموزش در برنامه‌ریزی‌های کلان خود جایگاه ویژه‌ای قائل هستند.

بخش آموزش عالی به‌عنوان متولی تربیت و تأمین نیروی انسانی در سطح عالی رسالت خطیری را بر عهده دارد و همچنین آموزش و پرورش یکی از ابزارها و قلمروهای فرهنگ عمومی است که بقای فرهنگی جامعه را از طریق فرایندهای جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری تضمین می‌نماید. یک سوم از جمعیت ۶۰ میلیونی کشور ما تحت تأثیر مستقیم فعالیت‌های این نهاد است.

کودکان، نوجوانان و جوانان بهترین و مساعدترین زمان‌های زندگی خود را در مدارس، دبیرستان‌ها و دانشگاه‌ها می‌گذرانند. آنچه مسلم است نظام آموزش و پرورش جدید در کشور ما در عمر تقریباً ۹۰ ساله‌ای که دارد تغییرات عمیق و دامنه‌داری در سطوح اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بوجود آورده است. به‌منظور ترسیم وضعیت بخش آموزش عالی و نظام آموزشی کشور در این فصل روند تغییرات آن از گذشته تاکنون را مرور خواهیم کرد.

نقش یونسکو و دیگر سازمان‌های بین‌المللی در گسترش برنامه‌ریزی آموزشی

سازمان تربیتی علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) از همان اوایل تأسیس، کوشش‌هایی را در جهت تعمیم آموزش و پرورش و ریشه‌کنی بی‌سوادی در کشورهای در حال توسعه آغاز نمود و با ارائه کمک‌های فنی و مشورتی به کشورها و برگزاری کنفرانس‌ها و دوره‌های کارآموزی، زمینه استفاده از فنون و روش‌های برنامه‌ریزی در کشورهای مختلف را فراهم نمود. به‌عنوان مثال این سازمان با تأسیس چهار دفتر

منطقه‌ای در بانکوک، بیروت، داکار و سانتیاگو، کشورهای مناطق مختلف را با تهیه برنامه‌های توسعه آموزش و پرورش یاری نموده است.

پس از اینکه کشورهای در حال توسعه علاقه و تمایل خود را به استفاده از فنون و روش‌های برنامه‌ریزی آموزشی در دهه ۱۹۶۰ نشان دادند، این سازمان اقدام به تأسیس یک نهاد برنامه‌ریزی به نام مؤسسه بین‌المللی برنامه‌ریزی آموزشی نمود. این مؤسسه که از سال ۱۹۶۳ به‌عنوان یک واحد نیمه مستقل یونسکو در پاریس شروع به کار کرده است، تاکنون نقش قابل توجهی در معرفی و گسترش دانش برنامه‌ریزی آموزشی داشته است. این مؤسسه از زمان بنیان‌گذاری تاکنون، در چهار زمینه تربیت کارشناس برنامه‌ریزی آموزشی، انجام تحقیقات، برگزاری دوره‌های آموزشی و انتشارات، فعالیت چشم‌گیری داشته است و تاکنون بیش از دویست جلد کتاب، نشریه و جزوه در خصوص برنامه‌ریزی منتشر کرده است.

بانک جهانی نیز با همکاری یونسکو و از طریق اعطای وام به کشورها و انجام تحقیقات در بخش آموزش و پرورش، دول مختلف را در سازماندهی نظام آموزشی و برنامه‌ریزی، کمک کرده است. سازمان همکاری اقتصادی و توسعه نیز به سهم خود نقشی مهم در توسعه الگوهای برنامه‌ریزی در کشورهای غیرسوسیالیستی اروپا و نیز آمریکای لاتین ایفا نموده است.

تاریخچه برنامه‌ریزی آموزشی در ایران

همزمان با آغاز روابط سیاسی ایران با غرب در عصر فرمانروایی پادشاهان قاجار، روابط فرهنگی نیز میان ایران و اروپا برقرار شد. در نتیجه بسیاری از الگوهای آموزشی و فرهنگی غرب به نظام آموزشی ایران راه یافت. مسئولان مملکتی و فرهنگی به تدریج اقداماتی در جهت پذیرش الگوهای فرهنگی و آموزشی غرب به عمل آوردند که این اقدامات بعدها زمینه‌ساز پذیرش روش‌های برنامه‌ریزی به شیوه کنونی گردید و در نهایت در تکوین نظام برنامه‌ریزی آموزشی در ایران نقش مهمی ایفا نمود. از آنجا که برنامه‌ریزی آموزشی در ایران مانند سایر کشورهای جهان در قالب برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی - اجتماعی - فرهنگی صورت گرفته و می‌گیرد، در این جا سعی می‌شود که نخست تاریخچه مختصر برنامه‌ریزی اقتصادی، اجتماعی بررسی شود سپس به تاریخچه برنامه‌ریزی آموزشی پرداخته شود.

برنامه‌ریزی به منظور توسعه اقتصادی - اجتماعی در ایران

برای اولین بار در سال ۱۳۱۶ شورایی به نام شورای اقتصاد به وجود آمد و بر آن شد تا برنامه‌ای برای رشد اقتصادی و اجتماعی کشور تدوین کند. ولی این شورا عملاً کاری از پیش نبرد و موفق به تنظیم برنامه نگردید. پس از مدتی مجدداً فکر تنظیم برنامه توسعه اقتصادی فوق پدیدار شد و در فروردین ماه ۱۳۲۵ به موجب تصویب نامه هیئت وزیران، هیئتی به نام «هیئت تهیه اصلاحی کشور» به ریاست وزیر دارایی وقت تشکیل گردید و مأمور شد تا در خصوص اطلاعات مورد نیاز، مطالعاتی به عمل آورد و نتیجه مطالعات خود را برای تصویب به هیئت وزیران پیشنهاد کند. هیئت مزبور بر اساس طرح‌های وزارتخانه‌ها برنامه‌ای ۶۲ میلیارد ریالی برای مدت هفت سال، تنظیم نمود. در نیمه دوم سال ۱۳۲۵ دولت تصمیم گرفت تا از بانک بین‌المللی توسعه و ترمیم وام دریافت کند. اعتبار لازم برای ارائه برنامه هفت سال اول، ۶۲ میلیارد ریال تقلیل یافت و در این سال لایحه هفت سال اول در بهمن ماه سال ۱۳۲۷ به تصویب مجلس رسید.

پس از گذشت دو سال از اجرای برنامه هفت ساله اول، سازمان برنامه به وجود آمد و مسئولیت نظارت بر اجرای برنامه‌ها و تنظیم برنامه‌های جدید را عهده‌دار گشت. تحریم اقتصادی ایران در سال ۱۳۳۰ به وسیله بیگانگان و قطع درآمد حاصل از فروش نفت موجب گردید که برنامه اول عمرانی در سال ۱۳۳۴ عملاً متوقف و برنامه دوم عمرانی به اجرا درآید. به طور کلی تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی پنج برنامه به اصطلاح عمرانی در ایران به مرحله اجرا درآمد که به پیروزی انقلاب اسلامی اجرای برنامه ششم (۶۱-۱۳۵۷) متوقف گردید.

از آنجا که برنامه‌ریزی آموزشی، بخشی از برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی-اجتماعی را تشکیل می‌دهد، برنامه‌ریزی‌های آموزشی را که در گذشته در قالب برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی صورت گرفته است، به اختصار مرور می‌کنیم.

برنامه‌ریزی آموزشی در قالب برنامه اول عمرانی (۱۳۳۴-۱۳۲۷)

نخستین برنامه توسعه آموزش و پرورش در ایران در قالب برنامه هفت سال اول توسعه اقتصادی و اجتماعی در سال ۱۳۲۷ هجری به مرحله اجرا درآمد. برنامه توسعه فرهنگ (آموزش و پرورش) در چارچوب برنامه هفت سال اول شامل چند طرح بود که توصیه